

Leksjon 9 – Norge i verden

Og den saganatt som senker drømmer på vår jord ...

1 Spørsmål til teksten

Forslag:

- Angrepet på klosteret på Lindisfarne.
- Fordi de ble risset (eller hugget) inn i tre eller stein. Det var hardt materiale, og da var det enklere med rette linjer.
- Kulturelle impulser og kontakter med andre folk: Kristendommen og det latinske alfabetet ble innført til landet.
- Et tysk handelsfelleskap eller handelsorganisasjon.
- Fordi de noen steder prøvde å lure de norske fiskerne, ble det hevdet. Og fordi norske handelsfolk mente at hanseatene brukte uærlige metoder.
- På 1600-tallet.
- Arbeidsinnvandring: Gruvevirksomheten tiltrakk seg arbeidskraft og ekspertise, særlig fra Tyskland og Sverige.
- Fordi det var mange fosser og elver som kunne drive turbiner.
- Fordi den kraftkrevende industrien ble lagt i nærheten av fossene eller elvene. (De hadde ikke teknologi til å frakte kraft over lange avstander.)
- Deler av Sauda er bygget etter amerikansk mønster, med rette gater, særegen arkitektur og til og med amerikanske brannhydranter.

2 Feilkonstruksjoner

Selv om **starten på vikingtida var** ganske blodig, **ble handel det** viktigste etter hvert. / Selv om **starten på vikingtida var** ganske blodig, **ble handel etter hvert det viktigste**. / Selv om **starten på vikingtida var** ganske blodig, **ble handel viktigst** etter hvert.

Det **latinske** alfabetet bygger på **prinsippet** om at ett tegn representerer én lyd.

Bergen var **en** viktig **handelsby** på 1300-tallet.

Det er mange **grunner til** at **industrialiseringen kom** sent i gang i Norge.

I og med **at Norge hadde** mye vannkraft, **ble det** mye kraftkrevende **industri** her.

Det fantes **mye** gruvevirksomhet på Østlandet, for eksempel både sølvgruver **og** kobbergruver.

Produksjon **av** tørrfisk, **som ble eksportert til Europa**, var viktig for nordnorske fiskere.

Ut og stjele hester

5 Hele livet har jeg lengta

aleine, fineste, vært, mye, sjelden, sjøl, midt, hviska, høre, lengte, helt, tenkte, ikke, her, akkurat

Internasjonalt ansvar og forpliktelse

7 Lukeøving

hovedsak, derfor, stadig, Det, finne, om, foreløpig/ennå, under, mye, synke, som, avhengig, med, andre, minst, sammen, det, sak, siste, konferanser, ut, avtaler

Internasjonale avtaler: EØS, FN og NATO

10 Spørsmål til teksten

Forslag:

- I 1972.
- De er omtrent delt på midten.
- Den europeisk-økonomiske samarbeidsavtalen (EØS).
- Norsk politiker som var FNs første generalsekretær.
- Da det ble dannet, i 1948.
- Fordi det er den artikkelen som sier at et angrep mot ett NATO-land er et angrep mot alle, og det betyr at man må være forberedt på å delta i forsvarskrig andre steder enn på eget territorium.

- g) På grunn av landets geografiske plassering: Mellom Russland og Atlanterhavet.
h) Tidligere statsminister i Norge, Jens Stoltenberg (Arbeiderpartiet).

11 Det blir gjerne hevdet at ...

- a) mener/synes, b) hevder/påstår, c) Påstår/Mener ('påstår' vil oppleves mer aggressivt i denne sammenhengen enn 'mener'), d) å si, mener, e) synes/mener, f) mener (synes), g) sier, mener, h) påstår/mener/hevder, mener (sier), mener/hevder (sier)

Norge, oljen og verden

12 Lukeøving

på, tro, lands, seg, er, legges (legger – alt etter hvilket perspektiv man velger...), med, for, blir, beløp, blant, skyldes, bruke, opp, første, til, norske/nasjonale, dersom/hvis/om, inn, komme/havne, ikke, andre, over, på, Derfor, kommende/fremtidige

13 Finn et ord

- a) påfølgende, b) lå til grunn for, c) Etableringen, d) å involvere, e) trukket seg ut, f) tatt stilling til, g) beslutning

15 Oljekryssord

		¹ K							² U						³ H	
		⁴ O	L	J	E	P	L	A	T	T	F	O	R	M	E	R
		R							B						L	
		R		⁵ S	O	K	K	E	L						I	
⁶ S	P	U							⁷ Å	R	L	I	G		K	
T		P							S						O	
A		S							N			⁸ B			P	
V		J			⁹ F	O	S	S	I	L		U			T	
A		O			O				N			D			E	
N		N			N				¹⁰ G	A	S	S			R	
G					D							J				
¹¹ E	T	I	K	K					¹² A	K	S	J	E	R		
R												T				
						¹³ I	N	N	T	E	K	T				

Grammatikk

G1 Hva betyr det?

- a) varmpumpe = en maskin som pumper varme inn i huset
b) traktekaffe = kaffe som er malt slik at det kan brukes i en kaffetrakter
c) kaffetrakter = en maskin som trakter kaffe
d) tørrfisk = fisk som er tørket
e) fremmedspråklærer = en lærer som underviser i fremmedspråk
f) kullgruvedrift = drift av en kullgruve
g) fiskeredskapskontroll = kontroll av redskap som brukes til å fiske
h) fiskekvotetildeling = tildeling av kvoter av fisk, dvs. hvor mye fisk man har lov til å ta opp/fange
i) arbeidsmiljølov = lov om hvordan miljøet skal være på en arbeidsplass

G2 Lag sammensatte ord

a) en vaskemaskin, b) et forbrukssamfunn, c) en samarbeidsavtale, d) en flyktningestrøm, e) arbeidsvillig, f) et verdenskart, g) en samfunnsutvikling, h) et klagebrev, i) et statsregnskap, j) et nordområde, k) svenskegrensa, l) miljøvern, m) en energikilde

G3 Ord og ordklasse

- a) et oppgjør = betaling for noe en har gjort
- b) en nedkomst = en fødsel
- c) en opplesing = noen leser høyt
- d) en nedleggelse = en butikk eller liknende blir stengt
- e) et utlegg = en utgift, noe man betaler
- f) en avskrift = en håndskrevet kopi
- g) en oppsigelse = noen får beskjed om at de mister jobben
- h) en oppfinnelse = en nyskapning, noe som ikke fantes før, noe nytt

G4 Ord og ordklasse

A: Ordlaging

Forslag:

- a) verdifull (adjektiv), verdiløs (adjektiv), å vurdere (verb)
- b) kjærlig (adjektiv), en kjæreste (substantiv)
- c) kjørbær (adjektiv), kjørende (adjektiv), et kjøretøy (substantiv)
- d) arbeidsom (adjektiv), en arbeider (substantiv), et arbeid (substantiv)
- e) hjelpsom (adjektiv), behjelpelig (adjektiv), hjelpende (adjektiv), en hjelper (substantiv), en hjelp (substantiv)
- f) leselig (adjektiv), lesbar (adjektiv), en leser (substantiv), en lesing (substantiv)
- g) hørbar (adjektiv), hørlig (adjektiv), uhørlig (adjektiv), en hørsel (substantiv)
- h) barnslig (adjektiv), barnlig (adjektiv), barnløs (adjektiv)
- i) ubevisst (adjektiv), en bevissthet (substantiv)
- j) en ungdom (substantiv), ungdommelig (adjektiv), en unge (substantiv),
- k) forståelig (adjektiv), forståelsesfull (adjektiv), en forstand (substantiv)

B: Fyll ut

1) verdifullt, 2) ungdommer *eller* unger, 3) barnslig, 4) kjørbær, 5) barnløse, 6) leselig, 7) Arbeiderne, 8) kjærlige, 9) bevisstløs, 10) arbeidsom *eller* forståelsesfull *eller* hjelpsom *eller* behjelpelig *eller* barnslig

G5 Riktig partikkelverb

1) innstilt, 2) kommer på, 3) tilhører, 4) sto opp / stod opp, 5) har delt ut, 6) påtatt, 7) holder med, 8) har skrevet om, 9) å avslå, 10) vokste opp

G6 Partisipper av partikkelverb

å skille ad: adskilte (= separate, forskjellige), adskilt (= borte, ikke sammen)

å legge opp: opplagt (= innlysende, selvfølgelig), opplagte (= selvfølgelig, litt overflødige eller unyttige),

lagt opp (= gjort kortere ved å sy), opplagt (= våken, frisk og rask, kvikk)

å sette ned: nedsatte (= reduserte, rabatterte, senkete), nedsatte (= utnevnte eller oppnevnte, igangsatte)

å vende om: omvendt (= motsatt), omvendt (= frelst, troende, religiøs)

å føre over: overført (= billedlig, metaforisk), overført (= satt inn penger på en annens konto)

G7 Hva betyr det?

- a) tilkommende (adjektiv, her substantivert adjektiv; eg. presens partisipp, ingen bøyning) = den man skal gifte seg med
- b) påholden (adjektiv; eg. perfektum partisipp, gammel form - påholden, påholdent, påholdne) = man skriver ikke selv, andre holder på hånden ens mens en skriver
- c) overbærende (adjektiv; eg. presens partisipp, ingen bøyning) = nedlatende, arrogant
- d) oppgi (verb; *å gi* har uregelrett bøyning) = fortelle, opplyse om
- e) oppgjør (substantiv; intetkjønn – oppgjøret, oppgjør, oppgjørene) = en slags avsluttende diskusjon, kan også bety strid eller kamp
- f) opprørt (adjektiv; eg. perfektum partisipp: opprørt, opprørte) = 1. ute av seg, sjokkert, 2. urolig

- g) opprør (substantiv; intetkjønn – opprøret, opprør, opprørene) = demonstrasjon, revolusjon, protester – pågå (verb; *å gå* har uregelrett bøyning) = være i gang, holde på
- h) bygge ut (verb med partikkel; *å bygge* bøyes som verbgruppe 1 eller 3) = gjøre større, utvide
- i) sitte på (verb med partikkel; *å sitte* har uregelrett bøyning) = å få skyss
- j) avlegger (substantiv; hankjønn – avleggeren, avleggere, avleggerne): en plante laget av en grein eller kvist av en annen plante
- k) utrette (verb med partikkel; *å rette* bøyes i verbgruppe 1) = gjøre, få til, oppnå
- l) å rette (seg) opp (verb med partikkel; *å rette* bøyes i verbgruppe 1) = å gjøre rett, brukt om personer betyr det å bli rett i ryggen og ha en god holdning

Leseforståelse

A: Rett svaralternativ

1) alternative, 2) spare, 3) energi, 4) opp, 5) enkel, 6) verdt å merke seg, 7) som, 8) utnytter, 9) egen, 10) bidrar til, 11) heller ingen, 12) brukes, 13) for å, 14) inneklime

B: Spørsmål til teksten

Forslag:

- Pelletsovn, varmepumpe og vedovn.
- Elektrisitet.
- Den utnytter energi fra kilde utendørs (luft, vann, jord ...), varmer opp energien og fører den inn i huset.
- Pelletsovner har større energiutnyttelse.
- De forurensar mindre og utnytter energien i veden bedre.
- Sørge for god ventilasjon.

Parsetninger

- sett og
- omfang
- tillegg til
- hvem som var
- være vanskelig/utfordrende/krevende
- ut til
- ansvar
- god del / rekke / mengde
- en løsning på
- planer om
- ble kraftig forurenset
- legge
- verken enig / enig verken
- nedkom
- avtatt/minket/blitt redusert
- (en) utskrift av
- (en type) fornybar
- drevet av damp
- ta av
- Trygve Lie som ble

Skriftlig produksjon

1 Fra påstand til spørsmål

Påstand	Spørsmål
Norge bør fjerne tollavgifter på importvarer.	Bør Norge fjerne tollavgifter på importvarer?
Oljeboring i nordområdene er nødvendig for norsk økonomi.	Er oljeboring i nordområdene nødvendig for norsk økonomi?

Norge tar imot for mange flyktninger.	Tar Norge imot for mange flyktninger?
Norge bør ikke delta i NATO-styrte militæroperasjoner.	Bør Norge delta i NATO-styrte militæroperasjoner?
Man må bli flinkere til å ta vare på norsk kultur.	Må man bli flinkere til å ta vare på norsk kultur?
Det norske språket kommer til å forsvinne.	Kommer det norske språket til å forsvinne?

Lytteøvinger

L1 – Samtaler og meldinger

Samtale 1: Den vanskelige økonomiske situasjonen i Stavanger kommune skyldes nedgang i skatteinntekter.

Samtale 2: At tunnelene bidrar til at transporten blir effektiv.

Samtale 3: Kvinnen ble overrasket.

Samtale 4: Arbeiderpartiets leder mener at anbefalingen fra Det internasjonale energibyrået ikke kan gjelde for Norge.

Samtale 5: Kjell Nerheim klarte å få solgt hytta på egenhånd.

Samtale 6: Mannen vet ikke hvorfor bensinen er så dyr.

Samtale 7: Det er ikke lenge til finansministeren skal legge fram årets budsjett.

Samtale 8: "Full City"-forliset i 2009 har hatt overraskende lite å si for miljøet på ulykkesstedet.

Samtale 9: Mannen etterlyser større politisk initiativ.

Samtale 10: Kvinnen har endret oppfatning om norsk medlemskap i EU.

Samtale 11: Pressen skal snart få stille spørsmål til politikerne.

Samtale 12: Mannen og kvinnen er ferdige med å betale lånene sine.

Samtale 13: Korrupsjon i Norge har et overraskende høyt omfang.

Samtale 14: Mannen var selv skyld i ulykken.

Samtale 15: Det blir ferie innenlands i år.

L2 – Hvor i verden?

Oppgave A: Send inn løsning

Øya er Madagaskar, byen er Canberra og byggverket er Taj Mahal.

Oppgave B: Spørsmål

- 3 oppgaver.
- Fordi Dreamworks ga ut en film om fire dyr som strandet på øya, og filmen hadde øyas navn som tittel.
- Fordi mange tar feil og tror at Sydney er hovedstaden i Australia.
- Engelsk.
- Et gravkammer.
- 14 barn, det vil si at hun døde da hun fødte det fjortende barnet.
- Nei, sannsynligvis ikke.

L3 – Verden i 2070

Oppgave A: Spørsmål

- Norge – og verden – i 2070.
- Han tror at det kan bli mange kriger.
- Fordi Norge har hjulpet USA, og da vil kanskje noen land hevne seg på Norge.
- Han tror at det meste blir bedre, og særlig helsesituasjonen.
- Fordi det ikke er nok elektrisk kraft til å drive så mange biler.
- Veier med solcellepanel som lader bilene automatisk mens de kjører.
- Zeppelinere – eller luftskip.
- At det blir varmere somrer og kaldere vintrer, og at det blir så varmt om sommeren at det blir vanskelig for folk å arbeide.

- i) Han ser for seg at han er pensjonist.

L4 – utfordringer i dagens samfunn

- a) Vigdis, b) Petter, c) Vigdis, d) Petter, e) Sigrid, f) Sigrid, g) Petter, h) Sigrid, i) Sigrid, j) Vigdis

L5 – Tante Agates grønne kommode (5)

Oppgave A: Spørsmål

- a) Fordi de leter etter det hemmelige rommet.
- b) Fordi det lyder hult når de banker på veggen.
- c) Tønnesen.
- d) Peder.
- e) Sementen løsner, og det kommer til syne et rom bak veggen.
- f) Mange malerier for flerfoldige tusen kroner.
- g) Til et eller annet museum og til politiet.
- h) Sannsynligvis sier hun det fordi hun antar at de har funnet grunnen til at Røvik var så interessert i huset.